

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ В ЦАРИНІ СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ ТА ПИТАННЯ НАУКОВОЇ Й МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

19 травня 2023 р. в Інституті соціології НАН України в режимі онлайн до Дня Європи в Україні відбувся науково-практичний семінар на тему: “Aut inveniam viam, aut faciam” (“Або знайду свій шлях, або прокладу його сам”).

Модераторами семінару виступили *Ольга Максименко* (Інститут соціології НАН України) та *Наталія Отрищенко* (Центр міської історії Центрально-Східної Європи).

Технічну та організаційну підтримку семінару забезпечили заступник директора Інституту соціології НАН України *Сергій Дембіцький* та виконувач обов’язків ученого секретаря Інституту соціології НАН України *Ірина Мариніч*.

Формат обговорення визначили такі питання:

- історія перекладацької думки, перші спроби перекладу наукових джерел, переклади праць із суспільствознавчої тематики;
- особливості перекладу та редагування наукових, науково-популярних і публіцистичних матеріалів у царині соціальних та гуманітарних наук; лексичні та граматичні труднощі перекладу термінів і мовних конструкцій, “хибні” друзі перекладача; програми машинного перекладу: наскільки вони здатні допомогти;
- переклад та адаптація текстів, опитувальників, проєктивних методик: з якими викликами здебільшого стикаються дослідники;
- власний досвід перекладу наукових статей / монографій та публіцистичних текстів з англійської (або інших іноземних мов) українською та з української англійською або іншими іноземними мовами;
- власний досвід виступів (презентацій) на міжнародних наукових конференціях та участі в міжнародних дослідницьких проєктах;
- особливості ділового спілкування та мережування (*networking*) з науковцями інших країн;
- шляхи інтеграції українських дослідників у європейський та світовий науковий простір.

З тематичними доповідями виступили:

Ольга Іващенко (Інститут соціології НАН України). Тема: “Наукове редагування перекладів підручників та академічних видань як необхідний складник якості перекладу”;

Едуард Афонін (Українська школа архетипіки). Тема: “Досвід перекладу в контексті французько-української співпраці наукових шкіл архетипіки”;

Юрій Романенко (Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка). Тема: “Компаративні особливості англійської та німецької мов як знакових систем та семіозисів у контексті наукового перекладу”;

Наталя Сидяченко (Київський національний лінгвістичний університет). Тема: “Типові помилки перекладу та міжмовні омоніми – на прикладі польської мови”;

Андрій Горбачик (факультет соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка). Тема: “Досвід перекладу опитувальника у міжнародному академічному порівняльному проєкті”;

Марія Гасаненко (незалежна дослідниця). Тема: “Особливості спілкування зі штучним інтелектом. Соціологи, політологи, соціальні психологи, маркетингологи, лінгвісти чи програмісти? Хто, як і якою мовою проводитиме опитування штучних інтелектів у майбутньому?”;

Наталія Майструк (Інститут соціології НАН України). Тема: “Значення наукових мереж для інтеграції України у європейський та світовий науковий простір”;

Ольга Максименко (Інститут соціології НАН України). Тема: “Соціологічні часописи Туреччини: коло висвітлюваних проблем”;

Сергій Йосипенко, Оксана Йосипенко (Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України). Тема: “Переклад та рецепція – на прикладі перекладів творів П’єра Бурд’є”;

Данило Судин (Український католицький університет). Тема: “Адаптація поняття “agency”: від мовного запозичення до натуралізації”;

Ольга Бурова, Ольга Максименко (Інститут соціології НАН України). Тема: “Спеціалізований розмовний клуб англійської мови як засіб підвищення рівня мовленнєвої компетенції соціологів”;

Наталя Отрищенко (Центр міської історії Центрально-Східної Європи). Тема: “Джейн Джейкобс зустрічає українське місто: переклад і редагування класики з урбаністики”;

Ольга Максименко (Інститут соціології НАН України). Тема: “Науково-комунікаційні заходи Австралійської соціологічної асоціації (The Australian Sociological Association); Тиждень соціальних наук (Social Sciences Week) та “Година чаювання” (TASA Tea Time)”.

Після зазначених доповідей відбулася тематична дискусія, в обговореннях якої взяли участь представники низки інститутів НАН України (Інституту соціології, Інституту філософії імені Григорія Сковороди, Інституту народознавства), Інституту міжнародних відносин і факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Національного університету “Києво-Могилянська академія”, Українського католицького університету (Львів), Української школи архетипіки Української технологічної академії, Київського національного лінгвістичного університету та Центру міської історії Центрально-Східної Європи (Львів), Черкаського регіонального відділення Соціологічної асоціації України (Черкаси).

Змістовні коментарі з приводу висловлених ідей та слушні пропозиції висловила *Марина Бугеря* (аспірантка кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету).

Андрій Горбачик (викладач факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка) порушив тему технічних можливостей перекладу, зокрема тенденцій, пов’язаних з розвитком штучного інтелекту. У контексті цього

нагадав присутнім про алгоритм перекладу, пов'язаний зі змістом і семантикою тексту. Останнє закладено в алгоритм роботи штучного інтелекту.

Ключові ідеї, пов'язані з визначенням ролі та місця мовного наукового перекладу в сучасному – постмодерному суспільстві, сформулював Едуард Афонін (засновник і керівник Української школи архетипіки). Зокрема, він акцентував увагу на:

– об'єктивації знання як нагальної потреби, що виникає на фоні суб'єктивації сучасного постмодерного соціального простору й актуалізує комунікативний компонент, у контексті якого здійснюється науковий переклад, слугуючи знаряддям об'єктивації наукового знання;

– потребі в гармонізації світового розвитку, що доволі яскраво виявляє себе в дискусіях навколо інструмента під назвою “штучний інтелект”, поява якого надзвичайно пришвидшує реалізацію спектра можливостей щодо гармонізації подальшого суспільного розвитку. Щоправда, застосування цього надсучасного інструмента містить чималі ризики – ані більше, ані менше, ніж ті, що їх артикулювали розробники квантової теорії та її прикладних аспектів, головним з яких став “Мангеттенський проєкт” (1942–1946 рр.), пов'язаний зі створенням атомної, а пізніше й термоядерної зброї;

– уроках для наслідування, пов'язаних із соціокультурними особливостями нинішньої цивілізації та окремих країн.

Універсальними з цих уроків є ті, на які звернув увагу доповідач Андрій Горбачик. З метою забезпечення достатнього попиту на наші наукові видання за кордоном слід дотримуватися під час перекладу вітчизняних текстів на мови країн світу принаймні трьох вимог:

– точність наукового змісту тексту під час перекладу;

– якість перекладу в синтаксичних формах мови, якою перекладається науковий текст;

– обов'язкове редагування носієм мови, якою здійснюється переклад.

За результатами дискусії було вирішено:

а) розпочати роботу над оновленим виданням англо-українського соціологічного словника (на пропозицію Ольги Іващенко, старшої наукової співробітниці відділу соціальних структур Інституту соціології НАН України а Євгена Головахи, директора цього Інституту);

б) уніфікувати україномовний переклад прізвищ та імен закордонних учених (на пропозицію головного редактора часопису “Соціологія: теорія, методи, маркетинг” Віктора Степаненка).

Тези доповідей учасників будуть опубліковані в одному з наступних номерів часопису Інституту соціології НАН України “Соціологія: теорія, методи, маркетинг”.

Е.А. Афонін,

д-р соціол. наук, проф.,

професор кафедри публічної політики

Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,

вул. Академіка Ромоданова, 12/2, Київ, 04050, Україна,

email: bpafonin@gmail.com,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7493-6907>,
Scopus Author ID: 57216561810,
Web of Science Researcher ID: C-6430-2017,

O.O. Максименко,
магістр психології,
провідний соціолог відділу методології та методів соціології
Інституту соціології НАН України,
вул. Шовковична, 12, Київ, 01021, Україна,
email: olga.maksimenko.65@gmail.com,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2804-2790>

E.A. Afonin,
Dr. Habil. (Sociology), Professor,
professor of the department for public policy,
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
12/2, Akademika Romodanova Str., Kyiv, 04050, Ukraine,
email: bpafonin@gmail.com,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7493-6907>,
Scopus Author ID: 57216561810,
Web of Science ResearcherID: C-6430-2017,

O.O. Maksymenko,
MA (Psychology),
leading sociologist, department of methodology and methods of sociology,
Institute of Sociology, National Academy of Sciences of Ukraine,
12, Shovkovychna Str., Kyiv, 01021, Ukraine,
email: olga.maksimenko.65@gmail.com,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2804-2790>